

ROMSA – BYEN SOM IKKJE VILLE VERA SAMISK* EIN POLITISK THRILLER

13. desember 2010 vedtok Tromsø kommunestyre med to tredels fleirtal følgjande:

1. Starte opp arbeidet med å utarbeide en handlingsplan for samisk språk i Tromsø kommune.

2. Handlingsplanen behandles i Tromsø kommunestyre i juni 2011 som grunnlag for å søke om å innlemme Tromsø kommune i forvaltningsområdet for samiske språk.

15 av dei 43 representantane stemte imot. Dei fleste kom frå det borgarlege mindretallet i kommunestyret.

I den statlege ordninga «Forvaltningsområdet for samisk språk» er samisk og norsk likestilte, og alle har rett til å bli møtte av det offentlege på samisk om dei ønskjer det. Det er òg krav om barnehagetilbod på samisk for samiske born, og at samisk læreplan skal gjelda i skulen. Vidare skal vegskilting vera tospråkleg med det samiske namnet først. Kommunane som deltek i forvaltningsområdet, får ekstra løyvingar til tospråkstiltak frå staten. Midlane vert fordelte via Sametinget.

Den vidare politiske soga om forslaget er denne:

* Ein noko forkorta versjon av dette stykket står også på trykk i Nordnorsk Magasin 3/2013

Det same kommunestyret som fatta dei nemnde vedtaka over, vedtok så den 14. juni 2011 å senda ein søknad til Fornyings- og administrasjonsdepartementet om at kommunen skulle bli innlemma i Forvaltningsområdet for samisk språk.

Den 4. juli i dette valåret presenterte så partia Høgre, Framstegspartiet og Venstre ein samarbeidsavtale på 25 punkt for korleis dei ville styra Tromsø kommune etter valet i september 2011. Eitt av punkta var at dei ville trekkja søknaden om innlemming av kommunen i Forvaltningsområdet for samisk språk.

Den borgarlege alliansen vann kommunevalet i 2011. Mange meiner løvnaden om å trekkja søknaden var sterkt medverkande til sigeren. Ordførar frå Arbeidarpartiet og varaordførar frå Sosialistisk Venstreparti vart då erstatta med ordførar frå Høgre (Jens Johan Hjort) og varaordførar frå Framstegspartiet (Anni Skogman). Samtidig vart det også innført parlamentarisme i bykommunen: Øyvind Hilmarsen (H) vart byrådsleiar med fem byråd under seg.

Jonas Stein frå Venstre vart oppnemnd som byråd for næring, kultur og idrett. Ei av dei første oppgåvene hans vart å førebu eit framlegg for det nye kommunestyret om å trekkja søknaden om innlemming i forvaltningsområdet. Framlegget vart vedteke 9. november 2011 mot 17 røyster og søknaden trekt.

Våren 2013 vart det så allment kjent at ordførar Hjort og byråd Stein i kjølvatnet av søknadsskrinlegginga hadde forhandla fram ein eigen avtale med Sametinget om tiltak for å styrka samisk

språk og kultur i Tromsø. Mange av tiltaka, særleg slike som er knytte til opplæring og omsorg, liknar på dei ordningane som er formaliserte i den statlege ordninga «Forvaltningsområdet for samisk språk». Denne avtalen med Sametinget vart vedteken 19. juni. 13 representantar stemte imot.

Rundt desse hendingane i den nære politiske historia i Tromsø knyter det seg mykje dramatikk og vonde opplevingar for dei det gjeld: den samiske befolkninga. Det kjem vi straks attende til.

Den nære forhistoria

På det tidspunktet soga vår byrjar, i desember 2010, hadde samisk språk allereie vore meir synleg i Tromsø enn i nokon annan by. Ved både Universitetet i Tromsø og Universitetssykehuset Nord-Norge vart tospråkleg skilting på norsk og samisk innført på 1990-talet. Troms fylkeskommune, med hovudsete i byen, hadde for lengst det nord-samiske namnet *Romssa fylkkasuohkan* med på skilt og logoar og anna materiell.

Også Tromsø kommune hadde på det tidspunktet løfta fram samisk språk og det samiske i fleire samanhengar. Då Fokuskvartalet, det nye rådhuset med fleirsalskino og bibliotek, vart opna i 2005, hadde ein sytt for gjennomført tospråkleg skilting, slik som på sjukehuset og på universitetet. Og ikkje minst hadde ein i 2005–2007 spelt særstyredeleg på det samiske i Tromsøs søknad om å arrangera vinter-OL i 2018. Norsk og nordsamisk stod side om side i logoen: Tromsø 2018 / Romsa 2018.

Kommunens tiltak for samisk språk stoppa ikkje der. Samiskspråkleg skuletilbod hadde eksistert sidan 1980-talet, og i 2003 vart den første samiskspråklege klassen for 1.–4. trinn oppretta ved Prestvannet skole, etter at skulen hadde vore ressurskule for samisk sidan 1998. I 2007 opna den kommunale samiskspråklege barnehagen Guovssahas mánáidgárdi eit par steinkast unna Prestvannet skole (*Báhpajávrrri skuvla* på samisk). Denne barnehagen avløyste ein privat samisk barnehage som kommunen hadde gitt tilskot til sidan 1983. Gimle studentbarnehage, driven av Student-samskipnaden i Tromsø, hadde dessutan hatt ei eiga samiskspråkleg avdeling sidan byrjinga av 1990-talet.

Også på kulturfronten hadde ein hatt ei jamn oppbygging av samiske arrangement og tilbod. Universitetet i Tromsø opna sitt samiske kulturhus Árdna i 2004 sentralt på campus-området i Breivika. Frå 2005 hadde Samisk Uke vore arrangert kvart år i samband med den samiske nasjonaldagen 6. februar, med reinkapløp gjennom

Tromsøs gater som eit klart høgdepunkt. Konserter og framsyningar med samiske artistar vart arrangerte med ujamne mellomrom.

Den politiske motstanden

Trass i denne gradvise styrkinga og synleggjeringa av samisk språk i Tromsø over lang tid vekte det sterke reaksjonar då forslaget – og etter kvart vedtaket – om å førebu innlemming i Forvaltningsområdet for samisk språk kom i desember 2010. Anni Skogman frå Framstegspartiet gav følgjande grunngeving til NRK 16. desember 2010:

– Vi vil først og fremst at folk skal lære seg godt norsk. Vi sier konsekvent nei til å forskjellsbehandle nordmenn.

Skogman vart etter valet i 2011 Tromsøs varaordfører. Ein annan representant frå Framstegspartiet, Jan Blomseth – i det private leiar av eit revisjonsfirma – oppgav økonomi som grunn til å vera negativ. Til avisa iTromsø uttalte han dette i desember 2010:

– Dette kommer til å bli en økonomisk bombe ... Det tar minst et skoleår å lære samisk. Skal man ha fri med lønn for å lære språket, vil det koste 450 000 kroner for hver person.

Men sjølv om forslaget om å innlemma Tromsø i Forvaltningsområdet for samisk språk kom frå Arbeidarpartiet, og sjølv om motstanden primært

kom frå borgarleg hald, var det også representantar på høgresida som var for. Magnus Mæland frå Høgre var ein av dei, og 5. desember 2010 sa han til i Tromsø:

– Hele ideen er jo å ta vare på helheten i den norske kulturarven. Samene er urfolk i Norge, og det er historieløst om man bor i Nord-Norge og ikke ser at det samiske er en del av vår egen historie og kulturarv.

Den meir fjerne fortida

For det samiske har ikkje berre ei nær forhistorie i Tromsø. Tromsø har langt tilbake i tid vore ein møteplass for den norske/norrøne og den samiske befolkninga. Dei to folkegruppene har budd om kvarandre, men utover på 1600- og 1700-talet vart den sjøsamiske befolkninga meir og meir konsentrert til Kaldfjorden på Kvaløya og Ullsfjorden og Ramfjorden på fastlandet (ifølgje band 4 av «Tromsø gjennom 10 000 år» skriven av Hallvard Tjelmeland). Andre stader gjekk den samiske befolkninga delvis opp i den norske, slik det skjedde mange stader lenger sør i Nord-Noreg.

Av Friis' etnografiske kart frå 1861 ser vi at det framleis var mange samiskspråklege husstandar i dei nemnde samiske bygdene, men utover på 1900-talet vart det færre og færre som oppgav seg som samiskspråkleg. Etter at den allmenne samiske folkereisinga fekk større fart frå 1980-talet og framover, vart også ullfjordingar og ramfjordingar meir medvitne om den samiske bakgrunnen sin.

Den folkelege motstanden

Men utanfor kommunestyresalen lét ikkje dei negative reaksjonane venta på seg i desember 2010, og dei reaksjonane var alt anna enn diplomatiske. Ein av kommunestyrerepresentantane som offentleg hadde gitt si sterke støtte til prosessen allereie i desember 2010, Tone Marie Myklevoll frå Ap, vart oppringd av ein privatperson og utsett for grove trugsmål og sjikane for sitt syn. Sjølv om dette vart fordømt av politikarar frå alle parti, var det berre ein forsmak på det som skulle komma.

For debattsidene i avisene vart raskt fylte opp av innlegg som argumenterte for og imot innlemming av Tromsø i Forvaltningsområdet for samisk språk, og dette vart ei sak som kom til å prega det lokale nyhendebiletet utover vinteren og våren 2011. Ei rekkje debatt- og folkemøte vart skipa til av alt frå Historisk forening til Framstegspartiet.

Ein underskriftskampanje mot innlemming i forvaltningsområdet vart starta på nyåret av «bygutten» Ulf Johansen, som i eit intervju med iTromsø 8. februar 2011 uttalte: «Ikke én gang har jeg vært kritisk til samene som mennesker. Men nå er det på tide at noen tar til motmæle. At «Tromsø kommune» skal bli til «Romssa soukhan» vil påvirke oss alle. Veldig sterkt! Det må forhindres.» Kampanjen fekk raskt fleire tusen underskrifter.

Samehetsen

Motstanden mot forslaget vart ei salig blanding av forneking av samisk nærvær i Tromsø i notid og fortid og økonomiske argument, men verst av alt: sterke anti-samiske haldningar. Ein anonym nettdebattant skal ha skrive følgjande på iTromsø sine nettsider (ifølgje ein artikkel i nettavisa journalisten.no 12.11.2011):

Samen er som gjøken. Sparker ut eggene til andre fugler, legger sine falske egg i reiret og får andre til å gjøre jobben med å fostre opp ungene.

I eit signert innlegg i Bladet Nordlys 17. desember skriv Agnar Andersen lakonisk:

Siden [muslimene] er blitt vår største minoritet, synes jeg de har større rett enn samene til å få sitt eget språk øverst på veiskiltene. Så kan samisk komme på andreplass og under, på tredjeplass, kan den norske teksten stå. Det samme bør gjøres på orienteringsskiltene ved [Universitetssykehuset Nord-Norge]. Da kan vi skryte av å være det første land i verden som har innført slik demokratisering. Kostnadene kan dekkes ved tilskudd fra Saudi-Arabia.

Kommentarfelttyranniet

Mange av kommentarfelta er no – to år seinare – fjerna frå nettartiklane, og den fulle breidda av sjikanerande innlegg kan såleis ikkje gjenskapast

utan vidare, men her er nokre sitat frå Bladet Nordlys si Facebook-side 1. november 2011.

ka har egentlig tromsø med saman å gjøre.. La dem holde sæ på sitt ega land og la tromsø være NORSKT! (sletta)

Vræng kofta og det som værre e,,,, Tromsø e IKKE samisk, skal heller IKKE være samisk,,,, Kom dokker på vidda om d står om,,,, (sletta)

Det bor mere samer i oslo, gjør oslo samisk da..... (Mona Mjau Utheim)

La saman ha sitt rike der de driver med rein og la oss andre få lov å være de vi er uten samenes innblanding. Vi har klart oss uten dem [i] mange mange år. (Per Nilssen)

Ka det e førr at Tromsø på liv å død skal være samisk...??? [...] Vi bor i et samisk område...?? Æ trur det e saman som bor i et Norsk område. Det e slett ikkje bevist at saman va her først. Tvert i mot. Personlig syns æ saman har fådd førr mye telrette-lagt. Å da tenke æ blandt anna på det million-sluket som hete Sametinget, rettigheta tel land å vann, dispensasjone tel både det ene å det andre. Men det e altså ikkje nok. Nu går dæm laus på byan åsså, å skal ha, skal ha... Man kan jo bli provosert av mindre... (Odd-Erik Larsen)

Diskusjonstråden inneheld også fleire innlegg av personar som tek til motmæle mot dei sjikane-

rande innlegga, og dei to første kommentarane ovanfor er sletta i ettertid anten av redaksjonen eller av brukarane sjølve. Dei er difor ikkje gjengitt her med namn. Dei andre innlegga kunne framleis lesast i juli 2013, og følgjande innlegg signert Gunn-Berit Eilertsen får avslutta tråden.

Må bare si at æ e glad før at vi ikke skal innlemmes i samisk språkforvaltning alikevæl. Før alle de som trur at saken bare gjaldt å få med den samiske betegnelsen på skilt rundt om – dæm tar feil. Det e nemlig bare en bitteliten del av det hele. Det e vel neppe nån som har imot at den samiske betegnelsen åsså kom med på skilt – som f.eks. på UNN. Men det blei protesta da saman forsøkte sæ på at den samiske betegnelsen skulle stå øverst eller fremst på skilt! Så hær åpna vi med å gi dem ei lita utstrakt hand, og i kjent samisk stil slukte dæm hele armen før vi fikk sukk før oss. Før mæ som arbeide i det offentlige vil det innebære at søknada og anna dokumenta som innkomme tel kommun og skreve på samisk, kan dæm med loven i handa forlange å bli svart på samisk. Det tel tross at dæm kan norsk alle sammen. Med andre ord – kommunalt ansatte må lære sæ samisk – og det har æ apsolutt ikkje tenkt æ skal! Å gjennom jobben min har æ sett mange eksempla på korrdan saman forlange og kreve ting vi norske bare blir ståaens å måpe etter – og dæm får det som dæm vil, så æ sir bare «mye vil han mer og fan (saman) vil ha fler..».

Gunn-Berit Eilertsen har nok rett i sin analyse når

ho trur dei sterke reaksjonane kom som følgje av at språkreglane seier at det samiske namnet skal stå før det norske på tospråklege skilt. Debatten kom nemleg raskt til å handla mykje om dette, ikkje minst takka vera media si vektlegging og ein gjennomgåande illustrasjon av eit vegskilt der kommunenamnet står først på samisk. Dei andre delane av analysen til Eilertsen får stå for hennar eiga rekning.

Undertrykkinga

Nokon kvar må forstå at den typen kommentarar som dei ovanfor gjer inntrykk på dei det gjeld. På samar i Tromsø. Og på samar generelt. Eit folk som gjennom meir enn 100 år er blitt utsett for ein kulturell assimileringsspolitikk frå det norske storsamfunnet, og som kjempar for å ta vare på det fremste kulturuttrykket dei har: språket.

Dei får altså høyra at dei er nokre storforlangande tjuvraddar, og at Tromsø er for norske nordmenn, ikkje for samar. Dokumentarfilmen *Tilbakeslaget*, vist på NRK i november og desember 2012, inneheld intervju med fleire samar i Tromsø, både «innfødde» og tilflytta, og får godt fram kor nedverdige dei og andre samar opplevde debattklimaet. Som filmen opningsvis peikar på: Til stor jubel hadde Nelson Mandela nokre år tidlegare utropt alle tromsøværingar til afrikanarar («You are now all Africans!»), og så blir same av desse afrikanske tromsøværingane møtte med utsegner som:

Nei no må fjellfinnan pinade skjærpe sæ! De kan bosette seg på Bjørnøya og skape drømmesamfunnet sitt der oppe.

Mange, også ikkje-samar, vart forferda over desse tilstandane i ein by som elles ønskte å framstå som raus og inkluderande. Særleg ille var det at debattklimaet også gjekk ut over born og unge. I rapporten *Samisk språkundersøkelse 2012*, utarbeidd av Norut og Nordlandsforskning, kjem det fram at fleire samiske born og unge i Tromsø har følt seg mobba av både elevar og lærarar i etterkant av valkampen i 2011.

Oppreisinga

Men som det går fram av innleiinga til dette stykket, enda ikkje den politiske saga om Tromsø og samisk språkforvaltning i november 2011. Eit nytt kapittel vart skrive i mars 2013 då ordførar Jens Johan Hjort og byråd Jonas Stein saman med visepresident Laila Vars frå Sametinget la fram ein ferdigforhandla samarbeidsavtale mellom Tromsø kommune og Sametinget om styrking av samisk språk og kultur i Tromsø.

Både Hjort og Stein gjekk tidleg ut etter valet i 2011 og beklaga det debattklimaet som hadde vore, og ordføraren understreka særleg kor ille det var at born og unge var blitt utsette for etnisk motivert hets. Hjort og Stein kalla inn til dialogmøte med samiske lag og grupper i Tromsø i januar 2012. Kort tid etterpå, på Tromsø Sameforenings arrangement i rådhuset på den samiske

nasjonaldagen 6. februar, stilte Hjort i ullsfjordkofte og heldt ein tale på samisk. Kofta var opphavleg gitt til Ap-ordførar Herman Kristoffersen eit tiår tidlegare, men var aldri blitt brukt før. Ingen Tromsø-ordførar hadde heller tidlegare halde ein tale på samisk.

Om samarbeidsavtalen med Sametinget vart framforhandla på grunn av dårleg samvit, kan ein berre spekulera i, men ein skal ikkje stikka under ein stol at løysinga godt kan visa seg å vera langt betre for bykommunen Tromsø enn om kommunen hadde lagt seg inn under Forvaltningsområdet for samisk språk. No vert ein ikkje underlagd dei spesifikke reglane som er tilpassa landkommunar med langt større andel samiskspråklege, og ein står såleis friare til å utvikla eigne og formålstenlege tiltak. Lat oss håpa på det!

Men følgjande ligg likevel fast: Medan kommunar i språkforvaltningsområdet automatisk får ei millionoverføring frå Fornyings- og administrasjonsdepartementet via Sametinget til språktiltak, må Sametinget no kvart år vedta overføringar til Tromsø spesifikt og det må haldast opp mot andre gode formål.

Den prinsippfaste motstanden

Det interessante er likevel at med samarbeidsavtalen mellom Tromsø kommune og Sametinget kom motstanden mot særlege tiltak for samisk språk på nytt fram. I avisene dukka det no atter opp negative lesarinnlegg, og Hjort og Stein vart skulda for å ha svike både veljarane og det bor-

garlege samarbeidet mellom Høgre, Venstre og Framstegspartiet.

Då avtalen vart kjend 12. mars 2013, kvitra stortingspolitikar Øyvind Korsberg (FrP) på Troms-benken følgjande på Twitter: «Tromsø k[o]mmune gjør avtale med sametinget. Så var det 'borgelige' samarbeidet i Tromsø over.» Lokalt i Tromsø tok gruppeleiar Jan Blomseth ballen og sa det slik til i Tromsø:

Både vi og Høyre gikk til valg på at vi skulle stoppe innlemmelsen av samisk språkområde. Det som skjer nå er at det omtrent bare [er] overskriften på avtalen som er endret. Det Høyre – med ordføreren i spissen – gjør, er å tilfredsstille et mindretall ved å svikte majoriteten. Dette er et svik mot dem som stemte på Høyre.

Men etter krav frå FrP om konsekvensutgreiingar, og medfølgjande utsett handsaming i kommunestyret, vart altså samarbeidsavtalen vedteken 19. juni 2013. Mot stemmene til Framstegspartiet – men det borgarlege samarbeidet braut ikkje saman likevel.

Stad for stad må gjennomgå helvetet

Motstand mot synleggjering av samisk språk gjennom skilting er ikkje noko nytt. Då Kåfjord kommune i Nord-Troms 1. januar 1992 gjekk inn i Forvaltningsområdet for samisk språk, vart det tospråklege vegskiltet med kommunenamnet raskt utsett for hærverk: Den øvste delen av skiltet, Gái-

vuona suohkan, vart både tilgrisa og skote på så mange gonger at det vart uleseleg, medan den nedste delen, Kåfjord kommune, fekk stå i fred.

Ei tilsvarande, om enn mindre påakta historie, kan forteljast frå ein kommune i Sør-Troms. Då eit forslag om samisk skilting i ei bygd i Skånland kom opp i år 2000, førte det til ein underskriftskampanje *mot* skilting, og forslaget vart skrinlagt.

Også i Bodø vart det mykje bråk i 2010 då eit einsleg skilt med det lulesamiske namnet på byen – Bådådjo – vart sett opp under det norske på innfartsåra til byen. Skiltet har fleire gonger vorte utsett for hærverk og tilgrising, og det har jamvel vorte skrudd ned og fjerna.

Gáivuotna/Kåfjord er i ettertid blitt ein motor for sjøsamisk språk og kultur. Bygda Olmmáivággi/Mannalden huser kulturbygget Ája med organisasjonen Senter for nordlige folk, og den årvisse urfolksfestivalen Riddu Riddu er blitt nasjonal knutepunktfestival og eit viktig varemerke for kommunen. Skiltet som vart sundskote, heng no på Tromsø museum som eit dokument over ei tid som er forbi.

I Skånland stilte i 2010 eit samrøystes kommunestyre seg positiv til samisk skilting i kommunen, og den årvisse festivalen Márkomeannu er blitt eit viktig uttrykk for samisk kultur i grenseområdet mellom Troms og Nordland fylke.

Sjølvsforakta

Om det også kan roa seg i dei større byane Bodø og Tromsø, får tida visa. Det store spørsmålet er

likevel: Kvifor skjer dette? Kvifor kjem anti-samiske haldningar så ofte til uttrykk ulike stader i Nord-Noreg?

Sjølvsagt har ikkje ALLE nordlendingar djupe fordommar mot det samiske, men det at eit så stort mindretal av befolkninga i det heile torer å gi til kjenne så sterke anti-samiske haldningar, gir grunn til otte, for då er det mange som anten deler meiningane eller ikkje bryr seg.

Kan det vi har vore vitne til i Tromsø dei siste par åra, ha si forklaring i dårleg sjølvtilitt i den nordnorske befolkninga? Eg trur det er ein del av forklaringa. «Etnisk norske» nordlendingar har kjent seg underlegne «søringar» og tek det ut på dei som kjem lenger ned på rangstigen, det vil seia på samar og kvenar.

Og den dårlege nordnorske sjølvkjensla er velkjend. I eit intervju med vekeavisa Dag og Tid 4. november 2011 fortel den nordnorske lyrikaren Helge Stangnes følgjande: «Nordlendingane har hatt eit dårlegare sjølvbilde enn folk sørpå. Den fyrste som bruka nordlandsdialekten på radio, var Carl Bertheussen frå Hillesøy, det var i åra like etter krigen. Føredraga hans var populære på Sørlandet, men nordlendingane slo av apparatet i skam over målet sitt.»

Mykje har rett nok skjedd sidan då. I artikkelen «Nord-Norge 1945-2012 – fra kulturell koloni til base for motkultur» i Nordnorsk Magasin 1/2013 gjennomgår Leif Arne Heløe den kulturelle og intellektuelle mobiliseringa som har gått føre seg i Nord-Noreg i etterkrigstida. Han peiker på den utbreidde motstanden mot – og latterleg-

gjeringa av – etableringa av institusjonar som Festspillene i Nord-Norge, Hålogaland Teater og jamvel Universitetet i Tromsø. Kva skulle vel nordlendingar med slikt?

Kanskje er det den same mekanismen som slår ut også i relasjonen mellom «norske» nordlendingar og samar: Kva skal vel samane med eigne kulturinstitusjonar? Kva skal vel dei med tiltak som bidreg til at dei kan oppretthalda sitt språk og sin kultur?

Men sjølv om nordlendingars sjølvbilete sikkert er blitt styrkt dei siste 50–60 åra, tyder det ikkje at ein er kommen i mål. Kort tid etter kommune-styrevalet i 2011 sa ein ung, oppegående tromsøpolitikar til meg: «De e i utgangspunkte kjipt å være nordlending. Viss du i tillegg e same! ...» Med det sa han to ting: 1) Han stadfesta den dårlege nordnorske sjølvkjensla og 2) han plasserte samar under nordlendingar i hierarkiet.

Stoltheit for eige mål

Og det er gjennom språket den unge mannen og alle andre nordlendingar blir identifiserte som nettopp nordlendingar. Ved dialekten. Den dårlege sjølvkjensla er innbakt i språket. Skal ein få opp sjølvkjensla, må ein difor etablere ei stoltheit for eige mål.

Det same gjeld for samar. Samar må føla at språket deira har ein verdi. Kvifor skal dei elles halda på det? Kvifor skal eit samisk barn som er i eit norskdominert språkmiljø, satsa på å også til-eigna seg samisk, viss samisk ikkje har nokon

verdi? Synleggjering i det offentlege rom gjennom skilting og bruk i forvaltning er då viktige symbol på at språket faktisk har ein verdi.

Først når folk i nord får betre sjølvkjensle, vil dei bli i stand til å verdsetja det unike kulturelle mangfaldet som landsdelen har å by på. Og først då vil befolkninga makta å setja ut i livet den satsinga som styresmaktene ønskjer for landsdelen. Då er kunnskap viktig. Kunnskap om språk, kultur og historie.